

ARAP EDEBİYATINDA ÇAY

Muhammet Hekimoğlu *

Özet: Bu çalışma, DTCF Yazmalar Kütüphanesi Üniversite A Koleksiyonu 187 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan ve Mısırlı şair Ebu'l-Hasan Ali b. Abdulhak el-Kûsî el-Hicâbî'ye (1202-1294/ 1788-1877) ait, çayın faydalarının anlatıldığı *Nağmetu'n-nây fî ni'meti'ş-şây* adlı kaside ve bu kasideye kendisi tarafından yapılan ve adına *Zikrâ messi't-tâ'if fî letâ'ife tukavvî şâribî'ş-şây bi't-tâ'if* dediği şerhi konu edilmiştir. Kasidenin ve şerhin özetiyle kasidenin metni ve tercümesi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çay, DTCF Yazmalar Kütüphanesi, Hicâbî, el-Kûsî, Nağme.

THE TEA IN THE ARABIC LITERATURE

Summary: This study deals with a qasida that expresses the advantage of the tea, written by an Egyptian poet, Ebu'l-Hasan Ali b. Abdulhak el-Kûsî el-Hicâbî entitled “*Nagmat al-nâi fî ni'mat al-shâi*” and the explanation (sherh) of this qasida by the poet himself , the title of which is *Dikrâ mass al-tâ'if fî latâ'if tuqavvî shâribî al-shâi*. The summary of the qasida and its explanation together with the translated versions are presented here. The original text of the qasida is found in the DTCF Manuscripts Library registered with the number 187 in the Collection A.

Keywords: Tea, DTCF Manuscripts Library, Hijâbî, al-Qusî, Tune.

---

* Yrd. Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi (e-posta: muhammethekimoğlu@gmail.com)

Giriş:

Ana yurdu Çin'de keşfedilip tüm insanlığa hediye edilen çay, doğu toplumlarının günlük hayatında vaz geçemediği önemli içeceklerden biri haline gelmiştir. Günlük yaşantının bir parçası olmuş her obje gibi çay da edebiyatın konuları arasına girmiş, Türk edebiyatında olduğu kadar Arap edebiyatında da adına şiirler yazdırmıştır.¹

Soğuk kış günlerinde insanın içini ısıtan, yenilen yemeğin ardından mideyi rahatlatan, bazen açık, bazen koyu, kimi zaman şekerli kimi zaman da şekersiz tüketilen ama neredeyse her damakta kendine yer bulan çay, bazen dost meclislerinin hoş sohbetleriyle tatlanmış, baş tacı olmuş bazen de yalnızlığın yoldaşı olmuştur.

Çay sadece tiryakilerini meşgul etmemiş, faydalı mı yoksa zararlı mı, açık mı yoksa koyu mu gibi sorularla bilim adamlarını da uğraştırmıştır. Kimine göre uzak durulmalı, mümkün olduğunca az tüketilmeli kimine göre ise tam bir deva küpüdür.

İşte bu çalışmada ele alacağımız eserde çay, tam anlamıyla baş tacı edilmiş, nerdeyse her derde deva sayılmış, tarihçesinden tıbbî faydalarına kadar her yönüyle söz söylenmiştir.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yazmalar Kütüphanesi Üniversite A Koleksiyonu 187 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan bu yazma eser; 104 yaprakta, 17 satırlı nesih hatla, söz başlarının kırmızı, metni ise siyah mürekkeple, 1309/1891 tarihinde Ali el-Bedevî tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah yeri belli olmamakla birlikte yukarıda sözü edilen kaynaklarda bu eserinden bahsedilmemiş olması eserin dikkati çeken önemli bir özelliğidir.

Her ne kadar yazmada şairin adı geçmese de incelenen kaynaklarda, Mısırlı şair Ebu'l-Hasan Ali b. Abdulhak el-Kûsî el-

Hicâbî'ye (1202-1294/ 1788-1877) ait olduğu anlaşılmıştır. Eser, şairin *Nağmetu'n-nây fi ni'meti's-şây* [1^b] adını koyduğu 52 beyitten oluşan kasidesine, kendisi tarafından yapılan ve adına *Zikrâ messi't-tâ'if fi letâ'ife tukavvî şâribi's-şây bi't-tâ'if* [2^a] dediği şerhidir.²

Küçük bir ansiklopedi niteliğindeki şerhin tamamı makale boyutunu aşacağından ve şerhin tamamı müstakil bir kitap olarak yayımlanacağından şerhin özeti ve kasidenin metni ve tercümesiyle yetinilecektir.

İki bölümden oluşan bu çalışmada, önce şairin kısa biyografisiyle kasidenin ve şerhinin genel özelliklerine değinilmiş, şerhin ve kasidenin özeti, daha sonra da kasidenin metni ve tercümesi sunulmaya çalışılmış.

a. Kasidenin ve Şerhin Değerlendirilmesi ve özeti:

Edebiyat, tarih ve uzay bilimlerinde muhtelif eserler vermiş olan el-Kûsî, her hangi bir mezhebe uymaya gerek görmeyecek kadar da fıkıh bilsine sahipti. Kûs'ta doğmuş, ilim tahsiline burada başlamış daha sonra da el-Ezher'e girmiştir. Bir süre geri döndüğü memleketinde ilmi faaliyetlerine devam etmiştir. Daha sonra çıktığı seyahatlerde pek çok Arap diyarını dolaşmış sonunda Asyut'ta karar kılarak ömrünün sonuna kadar orada yaşamıştır.³

Fıkıh, Kur'an ve uzay bilimleri alanında yazdığı kitap ve risâlelerinin yanında et-Taftazânî ve es-Suyûtî'nin bir eserine şerh yazmış, hakkında çok az bilgiye ulaşabildiğimiz kaynaklardan GAL dışındakilerde ne konumuzu teşkil eden kasidesine ne de şerhine değinilmiştir.⁴

Arûz vezniyle yazılmış olmasının dışında, şiirsel bir anlatıma sahip olmayan, nesir denecek kadar düz ve dolaysız bir anlatım

üslubuna sahip kasideye ve şerhine hamdele ve salveyle başlanmış, gelişme bölümünde insan tabiatından çayın tarihine, tıbbi faydalarından içim şekli, zamanı ve demleme şekillerine dostluktan dost meclislerinden musikiye varıncaya dek hemen her konuda söz söylenmiştir.

Kadisenin şerhinde beyitlerin açıklamasının yanında sıkça konu dışına çıkılmış, uzak veya yakın ilgili konulara da değinilmiştir. Kelimelerin etimolojisi yapılmış, beytin anlamı açıklamalı biçimde verilmiş, ayet, hadis ve kelam-ı kibârdan alıntılar yapılmıştır. Yeri geldiğinde klasik şirden örnekler verilmiş, bazen de fikhî bilgilerin yanında ansiklopedik bilgiler de nakledilmiştir.

Şairin *Nağmetu'n-nây fi ni'meti's-şây* adını verdiği kasidesinde; İnsanın içinde yaşadığı nimetlerin sayısızlığı ve bu nimetler karşılığında yapılacak şükürün her zaman yetersiz olduğu ve insanın bu görevi hakkıyla yerine getirmesinin imkansızlığına değinerek, işlere besmele ve hamdeyleyle başlamanın faziletleri anlatılmış, nimetlerin künhüne vakıf olmanın ve onların şükürünün tam anlamıyla ifasının insan gücünü aşan hususlar olduğu vurgulanmış ve gelişme bölümüne girilmiştir.

Amaç iyiyi kötüden ayırmak ve yarâna tavsiyede bulunmaktır. Güzel ahlakın her zaman en değerli varlık olduğu ve iyi insan olmanın, başkalarının kusur ve kabahatlerin yüzlerine vurulmamasına ve kazaya rıza göstermenin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu özelliklere sahip olan kişinin en önemli özelliği temiz şeylerden yeme ve içmesi, çirkin ve tiksinti verenlerden de uzak durmasıdır. Bu yönüyle onun seçkin bir karaktere sahip olduğunu ve övülmeye değer olduğu ifade edilmiştir.

Şarap içenin aklını parayla satması gibi, bozuk karakterli kimse de devayı verip derdi satın alandır. Bidatlerle meşgul olup, geçici zevkleri ebedi sanır. Oysa onun devası dert, bayramı ise ölümdür, faydasızdır.

Halbuki çay ve kahvenin nice faydaları vardır. Dili çözmesi, fikri keskinleştirmesi, uykuyu açıp insanı zinde yapması, insana neşe verip sükûnet bulmasını sağlar. Ağız ve burun kokularının yanında, cinsel gücü destekler, erken boşalmayı önler, yeme ve cinsel zevki artırır. Hazmı kolaylaştırıp mide ve bağırsak gazlarını giderir. Kalbi güçlendirdiği gibi, dimağı da pekiştirir. Sıcak bir günün ortasında harareti alır, vücuttaki su dengesini kontrol ederek idrarı kolaylaştırır. İstenmeyen sulanmalara ve akıntılara iyi geldiği gibi bağırsakları da rahatlatır. Basur, nefes darlığı, mide ağrısı, kolon iltihabı ve veremi tedavi eder. Aslan pençesiyle oluşan yaralara bile sürüldüğünde iyileştirir. Zehirlenmelere karşı panzehir görevi görür, enfiye gibi buruna çekilir.

Bunlar gibi yetmiş türlü faydası olan çay, sade içildiği gibi naneli, zaferanlı, şekerli ve şekersiz olarak da içilebilir. Hele de soğuk kış günlerinde süt katılarak içilmesi ayrı bir zevk verir ve insanın içini ısıtır.

İster sabah erken vakitte isterse akşamleyin, günün her saatinde içilir. Ancak aç karına olmamaya dikkat edilmelidir. Demlenirken de lülesinden havanın girmemesine dikkat edilmelidir.

Dost meclislerinin olmazsa olmazı olan çayın bir adabı vardır. Dostlar arasında sevgiyi artırır. Anılar ve nasihatler ise onun çerezi olur. Bu sayede insan ruhunu arındırır ve dinginleştirir. Müziğin huzur veren ortamına yakışan da al rengini asil bir şaraptan almış olan çay olsa gerektir.

ARAP EDEBİYATINDA ÇAY

Yazarın *Zikrâ messi't-tâ'if fi letâ'ife tukavvi şâribi's-şây bi't-tâ'if* ismini verdiği şerhi şöyle özetlenebilir:

Arap dilinde شاي, Fars dilinde ise چ harfinin ش 'ye dönüşmesiyle چاي diye telafuz edilmiştir. Bazı yerlerde جاصي da denmiştir. İbn İshak'a göre yoncaya benzemekle birlikte ondan daha uzundur. Biraz acılığı vardır. Çin'de yetişir. Kuru halde öğütürler ve iç harareti kesmesi ve kanı temizlemesi için içerler. Başka bir anlatıya göre adı جاه'dır ve Çin'de yetişir. Olgunlaşınca keserler, kuruturlar ve ihtiyaç oldukça kullanmak üzere saklarlar. Sıcak suya koyarak içerler. Müshil ilaç yerine kullanılır. Yılda üç kez hasâd edilen çayın ilk sürümü mülk sahibinindir ve en iyisidir. İkinci hasâd amele ve hizmetçilerindir ve orta kalitedir. Üçüncü hasâd ise beldenin diğer sakinlerinin ve gariplere satılır. Tüccar bunları satın alarak başka memleketlere götürür ve satar. Bu üçüncü sürüm özellik ve etki bakımından da zayıftır." [16^b-17^b]

Çayın faydalarıyla ilgili pek çok hikayenin anlatılmasının yanında akıl, nefis ve heva gibi felsefi konulara da girilmiş, bu üçgendeki insanın durumuyla ilgili eski filozof ve bilginlerin sözlerinden örnekler verilmiştir. [11^a-13^a]

Yer yer hipokratın sözlerinden de nakillerin yapıldığı şerhte, anatomik konulara da değinilmiştir. İnsan vücudundaki dört karışımın; kan, safra, sevda ve balgamın özelliklerinden ve insan vücudunda etikili oldukları yerlerden söz edilmiştir. Anasır-ı erbaa ve özelliklerine değinilerek; ateşin aydınlatıcı, cisimleri kendine çekici, havanın yumuşak, şeffaf ve her yöne hızlı akıcı, suyun yerde akıcı, yerin ise katı, alemin merkezinde durduğu ifade edilmiştir. Yine Hipokrata göre bedendeki rahatsızlıklar beş türlü tedavi edilir:

Baştakiler gargarayla, midedekiler kusmayla, mideden aşağı kısımdakiler ishalle, ciltle et arasındakiler terlemeyle ve kan akıtmayla tedavi edilir. Ancak çayla tüm maddi ve psikolojik dertler şifaya dönuşür. [30^b-31^a]

Çayın faydalarından bahsedilirken üzerinde durulan en önemli husus harareti kesmesinin yanında hazmı kolaylaştırıcı özelliğı olmasıdır. Sade ya da şekerli içilebildiğı gibi soğuk kış günlerinde sütlü çay daha ısıtıcıdır.[40^b-42^a] Demlenirken lüleden içeri havanın girmemesine dikkat edilmeli. Şarap renginde bir çay için su ve dem ölçülerine dikkat edilmeli. [47^a] Dostluk ve vefanın yoldaşı olan çay dost meclislerinin vaz geçilmezidir. [58^b]

Ses ve melodiden bahsedilen kısmında ise şöyle denmektedir; Güzel ses güzel koku gibi huzur verir. Ama seslerin hepsi aynı değildir. Ses iki cismin bir birine vururken aralarında sıkışan havadır kendiliğinden oluşan değil ihtiyari olanı makbuldür. Zira sesle melodi bir birinden farklıdır. Ses genel, melodi ise özeldir. Müzik ve melodi hakkında ilk eseri veren de Batlamius'dur. Ona göre melodi en seçkin sestir. Bu yüzden huzur verir. Eflatun hüznlenene hareketli müzik dinlemesini tavsiye etmiştir. Hüznlenen ruh sanata ihtiyaç duyar. Müzik insan üzerinde doğa üstü etkiye sahiptir. Savaşlarda çoşturup cesaretlendirdiğı gibi öfkeyi dindirip sükûnet telkin eder. Neşe ve zevk maksadıyla kullanıldığı gibi dini duyguların çoşturulmasında da kullanılır. Kalbi inceltip ruhu mülayimleştirmede büyüleyici bir rolü vardır. Çoban sürüsünü, anne bebeğini onunla sakinleştirir. Avcı avını, balıkçı ise oltasına takılacak balığı onunla çağırır. [64^b-68^a]

b. Kaside ve Tercümesi:

52 beyitten oluşan *Nağmetu'n-nây fi ni'meti'ş-şây* kasidesi ve çevirisi şu şekildedir:

1 بدأت بكل عجز عن ثناء   فحق القدر ممتنع الوفاء

"Tüm acziyetimle onu överek söze başladım. Bu övgüyü hakkıyla ifa etmek ise imkansızdır.

2 و صلّى بالسلام الله دوما   على الآتي ختام الانبياء

3 و آل طهروا و نجوم هدى   و تابعهم الى يوم اللقاء

"Allah'ın ebedi salat ve selamı peygamberlerin sonuncusu olarak gelene, hidayet yıldızları olan temiz ailesine ve kavuşma gününe kadar onlara uyanların üzerine olsun."

4 و بعد فهذه كلمات نفع   نصحت بها عصابة اصفيائي

5 فقلتُ مفرقا ليميز قولي   و ما اصف الخبيث من البرآء

"İmdi, bunlar faydalı sözlerdir. Onlarla dost topluluğuma nasihat ettim. Ayırt ederek söyledim ki sözüm pisle temiz bir birinden ayırsın."

6 سليم الطبع محمود الثناء   يلذ الطبيبات على هناء

Sağlam karakterli kişi övülesidir ve temiz şeyleri afiyetle tadar.

7 و ينفر من لذاذا   ت لخبث   لا خلاق لذاذات اقتضاء

Çirkin şeylerin tatmaktan kaçır, aşağılık lezzetlerde payı da yoktur.

8 و معتل الطبع بعكس هذا   يبيع دوآه حمقًا بدآء

Bozuk karakterli ise bunun aksine, ahmakça ilacını hastalık karşılığında satar.

9 كشارب خمرة ترديه دنيا   و دنيا او دخان ذي بلاء

10 و ما ضاهاه من بدع اتى في ال   حديث و عيدها سوء الثوآء

11 فليس للؤمه مما حوت من   بنآء خبآئث عنها بنآء

12 و ييقى من موات لاموات   لقهوات اتت كالآتآء

13 و فيه منافع اشتهرت و صحت   تحت ذوي الكمال على احتسآء

Şarap içen gibi, dünya onu ayakaltına atar. Oysa dünya ya duman ya da belalıdır.

Hadiste geçen bidatler de yine onun gibidir. Bayramı ölüme denktir.

Kınanması sadece yapısındaki çirkinliklerden değil, onun çirkinlikleri yapısının kendisidir.

Ardında, ölülerin cesetleri kalır. Kahve ise çay gibidir.

Bilinen yararları ve sağlığa faydaları vardır. Olgunluk sahiplerini içmeye teşvik eder.

14 يحل وثاق السننا بذكر ويصقل سيف فكري من صدآء

Zikirle dilimizdeki bağı çözer, fikir kılıcındaki pasları da siler ve onu parlatır.

15 و يغري الكف ان تتناش كلا اهاب بها و تبسط بالعطاء

Eli, kendisine verilen yorucu işi halletmeye ve cömertlikle açılmaya teşvik eder.

16 و يوقظ جفن افراح تغافى و يذهب بال فتور و بالغناء

17 يلائم بل يعدل كل طبع و يرجع ما تكدر للصفاء

18 و يكسوا لوجو بالترف احمرارا و من كلف يداوي في ضياء

19 و يطيب نكهتي ثغر و انف فينفتح منها اعلى الشداء

Sevincin uyuyan göz kapaklarını uyandırır, zafiyet ve yorgunluğu giderir.

Her tabiatı mülayimleştirir hatta düzeltir. Kederi neşeye çevirir.

Refahtan yüze kırmızılık giydirebilir. Külfeti de aydınlık içinde tedavi eder.

Ağız ve burun kokusunu arındırır ve onlardan güzel kokular yayılır.

20 يقوي شهوتي اكل و وطى و يلحق ذا الغناء بذي الغناء

21 و بالانزال يطفى في جماع بابلغ لذة و سليم ماء

Yemek ve cinsel arzuyu güçlendirir. Zenginliğe zenginlik katar.

Cinsel ilişkide, mükemmel zevkle ve sağlıklı suyla boşalmayı yavaşlatır.

22 سريع الهضم من تخم يداوي فينبذ ما تعسر بالعرآء

- 23 يحلل باطن الاورام و السرر
 24 و يشفي في الهواجر من اورام
 سيح منعقد كذا حمض الحشآئ
 يدر البول مع حيض النساء

Hazmı hızlandırır ve hazımsızlıktan kurtarır. Zorluk çıkaran fazlalıkları da hemen atar.

Karın şişliğini ve sıkışan gazı aynı şekilde geçirmeyi de çözer.

Gün ortasındaki susuzluk hararetine şifadır. Bol idrar çıkardığı gibi kadınların âdetini de kolaylaştırır.

- 25 لافئدة و ادمغة مقو و منضج نيء خلط في وحاء
 Kalbi ve dimağı güçlendirir, olgunlaşmamış olanı ve hıltı (insan vücudunda var olduğuna inanılan ve safra, kan, balgam ve sevdadan oluşan dört unsur) hızla olgunlaştırır.

- 26 يجفف مصل حا بلطيف يس
 27 يفتح سدة الامعاء و من نز
 رطوبات الفساد على استواء
 له و سعال لها اشفى دواء

Zararlı sulanmaları hassas bir biçimde iyileştirerek dengeli kurutur.

Bağırsaklardaki engelleri açar, akıntıyı ve karın ağrısının da en etkili ilacıdır.

- 28 به الباسور و اليرقان و الربو
 و القولنج مثل السل نأئ

Basur, sarılık, nefes darlığı, mide ağrısı da verem gibi onunla kolayca iyileşir.

- 29 و ماء طبيخه لجروح أشد
 30 و الاستنشاق منه لنتن انف
 31 الى السبعين انهوها بها سل
 و من سم لها اجدى شفاء
 و اكل من كث و م ذو غناء
 خبيرا فيه لا تك ذا امترآء

Pişirilmiş suyu aslan yaralanmalarına ve zehirlenmeye çok daha faydalıdır.

Buruna çekilmesi burun ve sarımsak kokusuna yarar sağlar.

Hatta bu faydaları yetmiş kadar çıkarırlar. Uzmanına sor da şüphede kalma.

- 32 فان صرفا فصرف او تعدل
فلا تعدل بعدلك في سوءآء
- 33 عن النعناع او عن مردقوش
هما عضداه فاشدد بالاخآء

Halis de kullanırsın, katkılı da. Nane ya da za'feranla eşit oranda karıştırmaktan geri durma zira ikisi bir birinin destekçisidir ve aralarındaki kardeşliği pekiştirir.

- 34 و سكره المكرر و هو احلى
و صوب في النبات مقال رآء

Şekeri rafinedir (beyazdır) ve daha hoştur. Bazı bitkilere katılması görüş sahiplerinin sözüdür.

- 35 اذا ما الحليب يشاب شبت
مزايه خصوصا في الشتاء
- İçine süt katıldığında özellikle de kışın, etkisinin yanında lezzeti de artar.

- 36 و ختم كؤسه حتم بمزج
باشهب عنبر لذوي الرآء
- Anber karıştırılmış bardağın tamamlanması servet sahipleri için son derece zevk vericidir.

- 37 و لا تطع الهوى الممدود فيه
لنحو مبرد من فيه ثآي

Çayı bozacağından demliğin lülesinden gelen havanın içeri girmesine izin verme.

- 38 به باكر صبوحك عم صباحا
و لا تنس اغتباقك بالمساء
- 39 و لكن واله غبا لثلا
اذا ما اعتيد يخرج عن دواء

Sabah erken iç ki, sabahın hayırlı olsun. Akşamları içmeyi de unutma.

Ancak gün aşırı al, eğer alışkanlık olursa deva olmaktan çıkar.

- 40 و حاذره على سغب و انعم
فيحمد قبله دسم الغدآء

Aç karına ondan sakınman iyi olur, çaydan önce yağlı yiyeceklerin yenmesi ise tercih edilir.

41 و نازع كأسه ندماء صدق غنوا بثدي اداب ملاء

Sadık dostlar onun kadehini bir birlerine sunarlar. Edeb memesinden de doyasıya beslenirler.

42 و في حجر الوفا نشثوا و شبوا و شبوا فيه شوقا بالغضاء

Vefanın hücrelerinde yetişir ve gençleşirler. Onun için de ılgın ağacının közü gibi hasretle için için yanarlar.

43 اذا شربوا ذكوا و زكوا و طابوا و ان طربوا بكوا خوف التنائي

Onu içince zekileşir, temizlenir ve arınırlar. Kendilerinden geçince de ayrılık korkusundan ağlarlar.

44 بنقل الوعظ و الذكري تعاطوا و ريحان الرقائق و المرآئي

45 على ما ورد واردهم و عود يحرق او يحرك للغناء

Vaaz ve anı bademini (çerezini) birbirlerine ikram ederler. . .

Sohbetler edilirken, ya ud yakar ya da şarkı coşturur.

46 يا على الحمد و الشكر اختموا ما له بسملمو في الابتداء

47 باكثر الصلاة الجمع زينوا على ذي الكوثر الساقى الظماء

48 سقانا الله من يده و صلّى عليه مسلّمًا حسب اقتضاء

49 و آل و الصحابة ما تم حميًا الوصل في علل الجفاء شت

Başlangıçta besmeleyle başladığımız sözü hamd ve şükürle bitirin. Susuzluktan suya kandıran Kevser'in sahini çokça salat ederek topluluklarınızı süsleyin.

Allah bize onun elinden içirsin ve gereği kadar ona salat ve selam etsin.

Âline, arkadaşlarının üzerine olsun. Gizliliğin elemi karanlığın sürgitliğinde daim oldukça,

50 و متوا سادتي بدعاء خير لناظمها على حسن انتهاء

Dostlarım, bu şiirin nazmedene hüsn-i hatime için hayır duayla iyilikte bulunun.

51 بنظمي بان مطرب نعمة الشا ي نغمة النأي الغنأئ
52 سبق معنى جميع ما في البيت و بان الشخصص بين بيانا اتضح

---

¹ Türk edebiyatında çayın yeri ve çayla ilgili şiirler hakkında bkz: Mustafa Duman, *Çay Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2005.

² Carl Brockelmann, *Geschichter der Arabischen Litteratur Supplementband* (I-III). Leiden 1938, II, 907.

³ Hayreddîn ez-Zirikli, *el-A'lâm* (I-VIII), Beyrut 1980, IV, 298; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemu'l-muellifin* (I-IV), Beyrut 1414/1993, II, 456.

⁴ Carl Brockelmann, *aynı yer*.